

T. G. MASARYK A PRAŽSKÝ HRAD. ORIENTACE UMĚLECKÝCH SBÍREK A ARCHITEKTURY

Marie Pospíšilová

Po vzniku samostatné Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk vyzdvihl Pražský hrad opět na sídlo hlavy státu. Tento obrat po třech staletích, kdy nebyl panovníky obýván, přinesl změny i do vzhledu Hradu a podoby jeho sbírek. Pro podobu Hradu měla zásadní význam tereziánská přestavba v polovině 18. století, při níž mu vídeňský architekt N. Paccassi vtiskl jednotný ráz zastavěním celého areálu jednotnými frontami klasicistních budov. Bohaté hradní sbírky evropského umění od smrti svého zakladatele, Rudolfa II., se kromě úbytků dražbami, loupežemi apod. postupně tenčily i odvozy do císařské Vídně, odkud za ně byly zasílány habsburské rodové podobizny aj. obrazy, vesměs nižší úrovně nežli díla odvážená z Pražského hradu. Pro nově vzniklou republiku a její hlavu tedy šlo o zchátralé dědictví, s pozůstatky sbírky evropského renesančního a barokního a - především v podobiznách - i mladšího malířství.

T.G. Masaryk si předsevzal úkol vytvořit zde opět reprezentativní sídlo představitele státu. Osobně se na tomto díle natolik podílel, že je na Pražském hradě dobře možné vysledovat jeho vkus.¹

První nezbytností bylo adaptovat ve II. poschodí Jižního hradního křídla místnosti na prezidentův byt. Návrhy na úpravu bytu v roce 1920 nejprve předložil architekt Jan Kotěra. Masaryk však dal přednost o rok mladšímu Jihoslovanu Josipu Plečnikovi. Oba architekti se znali již z vídeňské Akademie, kde spolu v 90. letech studovali. Plečnikův pobyt v Itálii na závěr studia měl zřejmě zásadní vliv pro jeho tvorbu, založenou na znalosti a využívání antické tradice. Tím byl nepochybně blízký Masarykovi, vyznavači antiky a ideálu kalokagathie.² Součástí prezidentského bytu adaptovaného Plečnikem byla místnost nazvaná impluvium, inspirovaná antickým vzorem.³ I v dalších četných pracích pro Pražský hrad rozvíjel Plečnik antický odkaz - především ve sloupové architektuře.⁴ Nadnárodní antický prázeklad evropské kultury měl snad na Pražském hradě nahradit dosavadní vídeňsko-habsburský charakter.

T. G. Masaryk věnoval pozornost reprezentativnosti Hradu také co do jeho uměleckých sbírek. Příležitost k realizaci Masarykova záměru na vybudování nových sbírek se naskytla roku 1920. Tehdy při oslavě jeho sedmdesátin padl návrh založit z dobrovolných finančních darů kulturní fond, jímž by prezident získal k volné dispozici sumu peněz na kulturní a humanitní účely.⁵ Masaryk pojal záměr využít fondu hlavně k vybavení Hradu vybranými ukázkami českého umění. Viděl příležitost k tomu, pozůstatky sbírky evropského umění doplnit uměním českým, které tu v minulosti scházelo.⁶ Obrazy podle přísných odborných hledisek vybírala prezidentova dcera, historička umění Dr. Alice Masaryková. Vznikl tak

soubor, obsahující špičková díla českého malířství - obrazy barokní, ale hlavně klasiků 19. a počátku 20. století (tj. do Masarykovy současnosti), vesměs umělců, tvořících v realistických intencích minulého století. Masaryk, který prožil celou jednu polovinu 19. století, zůstal věren svému založení a výtvarný realismus mu byl blízký. Neměl rád moderní umění a stavěl se k němu kriticky.⁷ To se projevilo při výběru obrazů pro Pražský hrad, soustředujícím se na práce Kupeckého, Reinera, Brandla, Mánesů, Navrátila, Purkyně, Čermáka, Pinkase, krajinářů 19. století, Brožíka, Hynaise, Ženíška, Alše, Marolda, Schwaigera, Slavička a Švabinského.⁸ Masaryk se přátelil s Maxem Švabinským, který stál rovněž v pozadí velkého nákupu roku 1922, kdy byl koupen rozměrný Brožíkův obraz *Svatební poselství Ladislava Pohrobka ke dvoru Karla VII.*⁹ Realista Brožík, o rok mladší Masaryka, nepochybně vyhovoval prezidentovu vkusu, přestože svým politickým přesvědčením byl monarchista. Brzy bylo koupeno několik dalších Brožíkových obrazů a jednu jeho kresbu roku 1934 věnovala ze své sbírky Dr. Alice Masaryková. Ta se již roku 1923 postarala o jedny z prvních zisků Hradní kolekce svým darem čtyř kreseb a akvarelů od Hanuše Schwaigera, jenž byl blízkým rodinným přítelem.¹⁰

Max Švabinský roku 1920 při oslavách 100. výročí narození Josefa Mánesa přednesl projev, jímž Mánesa prohlásil za zakladatele naší výtvarné tradice a počítal jej k základním hodnotám národní kultury. Hned od počátku byly z Masarykova fondu pro Hrad nakupovány obrazy celé rodiny Mánesů v hojném množství, nejvíc prostřednictvím obchodu Rudolfa Ryšavého.¹¹

Ačkoli do Hradní sbírky nebyla programově nakupována evropská malba, ve 30. letech byla sbírka doplňována o díla ruských autorů - opět klasiků 19. století: I. K. Ajvazovského, I. Řepina a I. I. Šiškina.

Masaryk měl osobně základní zásluhu na podobě, jakou Pražský hrad pod jeho dohledem získával a na tom, jaké sbírky v něm byly vytvářeny. Estetické cítění i filosofickou orientaci Masarykovy lze na Pražském hradě dosud vysledovat.¹²

POZNÁMKY

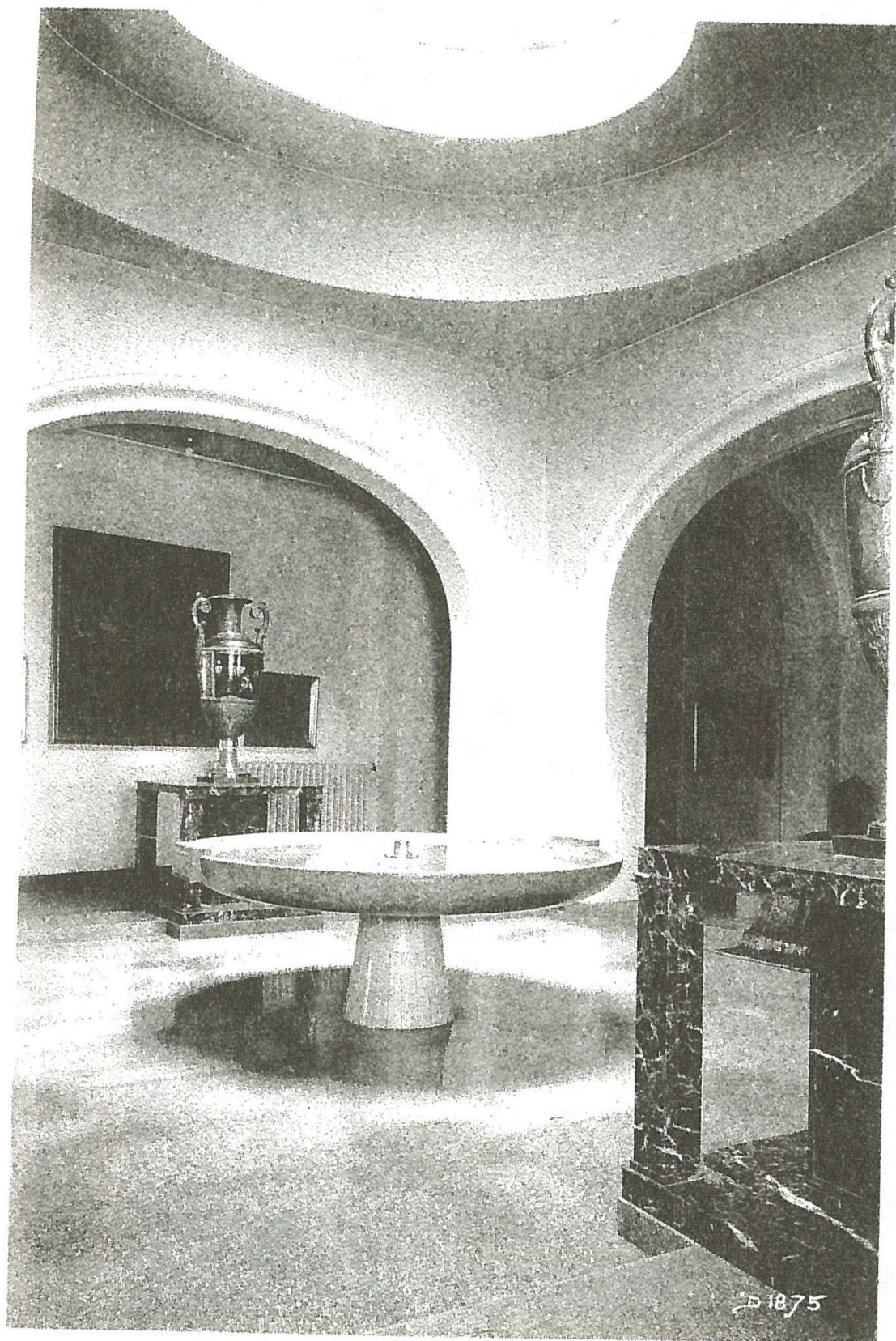
1 Srov. K. Čapek, *Čtení o T.G. Masarykovi*, Praha 1969, s. 38: "Jeho osobní vkus se nejvíc zrcadlí v úpravách Pražského hradu. To dá hodně práce, praví, předělat císařský hrad na hrad demokratický. Můžeme tam vysleovat, v čem vidí ten styl demokracie: je to světlo, prostornost, přísná hladkost a zvláštní důstojnost. A ovšem žádné círáty, trety a zbytečnosti."

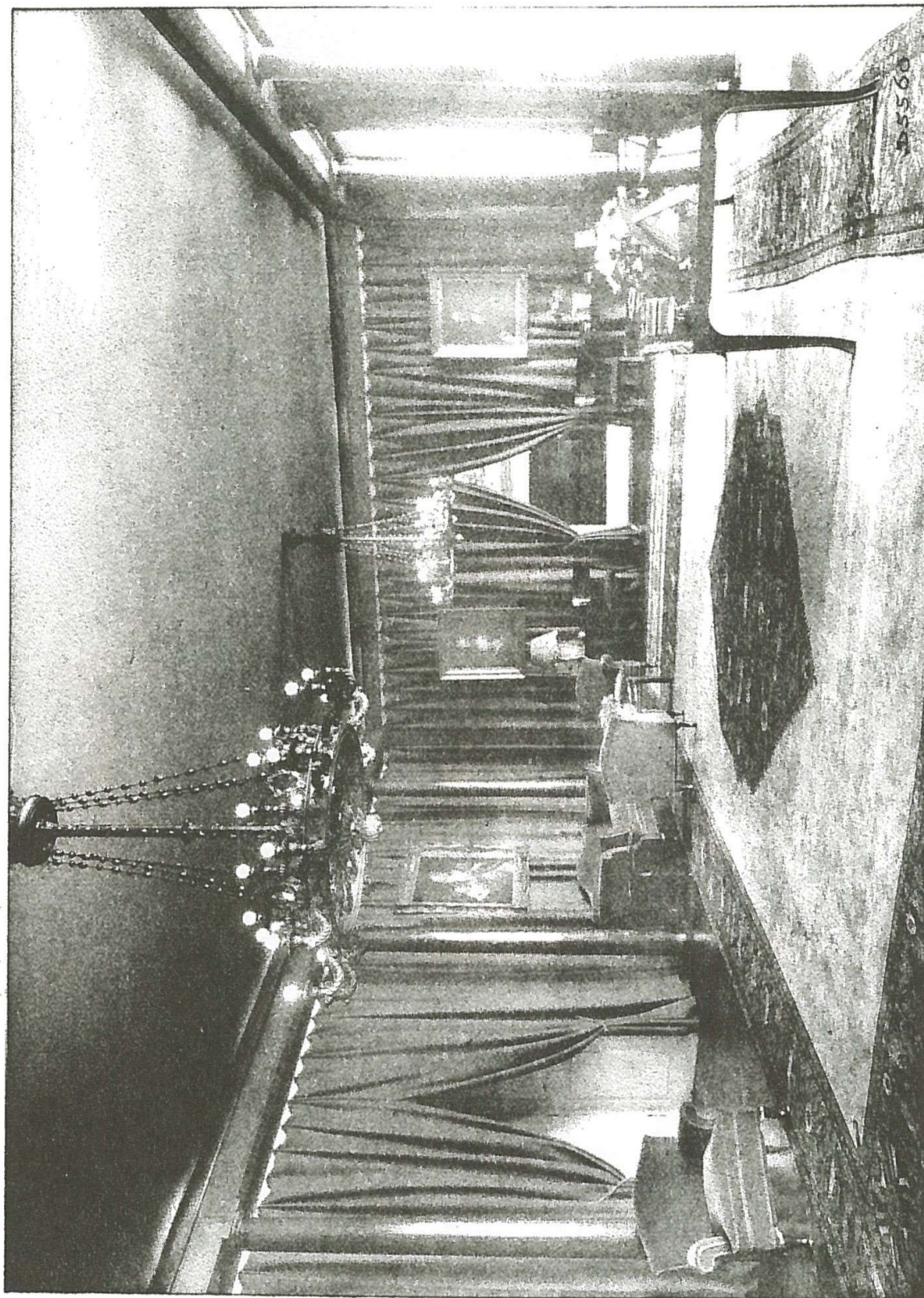
2 O Masarykově vyznávání kalokagathie viz tamtéž, s. 28. Karel Čapek se vyjádřil, že to byl „antický člověk a řecký platonik, jeden z posledních dědiců antiky tělem i duší.“ - Otcovo zaujetí antikou sdílela i dcera - Dr. Alice Masaryková, která mj. roku 1923 darovala do hradních sbírek pět faksimilií maleb na řeckých vázách.

- 3 Impluvium - v tomto případě nikoli s pravouhlou, nýbrž kruhovou nádrží uprostřed - bylo vstupní místností prezidentova bytu.
- 4 Např. Sloupová síň u Matyášova brány, nebo společenský pokoj v prezidentově bytě, lemovaný dřevěnými sloupky.
- 5 Jan Hrubý, *Aféry první republiky*, Praha 1984, s. 23.
- 6 V.V. Štech, *Z Obrazárny Pražského hradu*, Praha 1933, s. 7-8.
- 7 T.G. Masaryk, *Světová revoluce*, Praha 1925, s. 212 a 419.
- 8 Na Pražském hradě zcela scházejí obrazy malířů moderních směrů z počátku 20. století.
- 9 Švabinský v dubnu 1922 upozornil, že býv. berlínská císařská galerie vlastní jeden z největších Brožíkových obrazů. Kancelář prezidenta požádala vyslance v Berlíně o přešetření zpráv. V předběžném jednání bylo dohodnuto, že obraz by mohl být zakoupen v rámci mimořádného rozpočtu na vnitřní zařízení hradu za částku do 110 tisíc Kč. V červenci 1922 byl obraz v Berlíně zakoupen za 45 tisíc Kč a 2. října 1923 již byl na Pražském hradě. Byl restaurován a Plečnik se jej pokoušel umístit v Harfové síni a pak ve společenském salónu v bytě prezidenta. Pro velké rozměry to nebylo uskutečněno, obraz vystřídal skladiště, stěnu u Španělského sálu, až roku 1938 našel umístění na čelní stěně tzv. Brožíkova salónu.
- 10 Hanuš Schwaiger portrétoval i oba Masarykovy rodiče. Masarykova znalost Schwaigerova díla a jeho vztahu k němu jsou doloženy již v roce 1887, kdy Masaryk v *Čase* otiskl recenzi výstavy umělce v galerii Ruchu, v níž zdůrazňoval Schwaigerovo "Nizozemství". Psal i o obrázku *Člověk je tu*, vzniklém v roce výstavy a nacházejícím se od roku 1934 v hradních sbírkách.
- 11 Srov. R. Ryšavý, *Jak jsem se stal obchodníkem s obrazy*, Praha 19xx.
- 12 O Masarykově vztahu k umění a jeho oblibě antiky nejnověji dost obsírně pojednal též L. Hlaváček, Masaryk a umění, *Ateliér*, 1990, č. 2, s. 8. - K obrazům z Masarykova kulturního fondu na Hradě viz též mé příspěvky v předchozích sbornících plzeňských symposií.

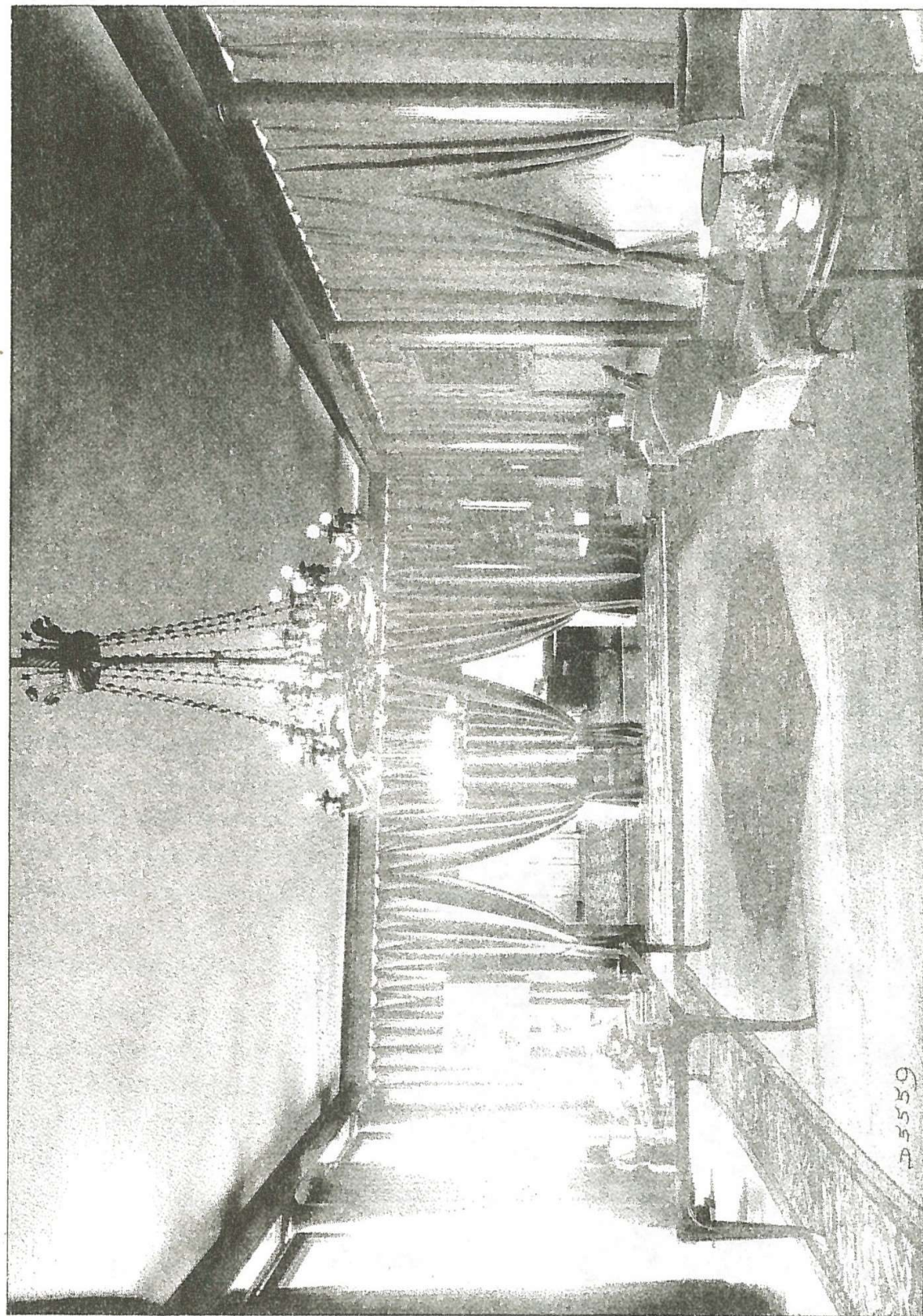

Pražský hrad, presidentský byt, vstupní místnost - impluvium

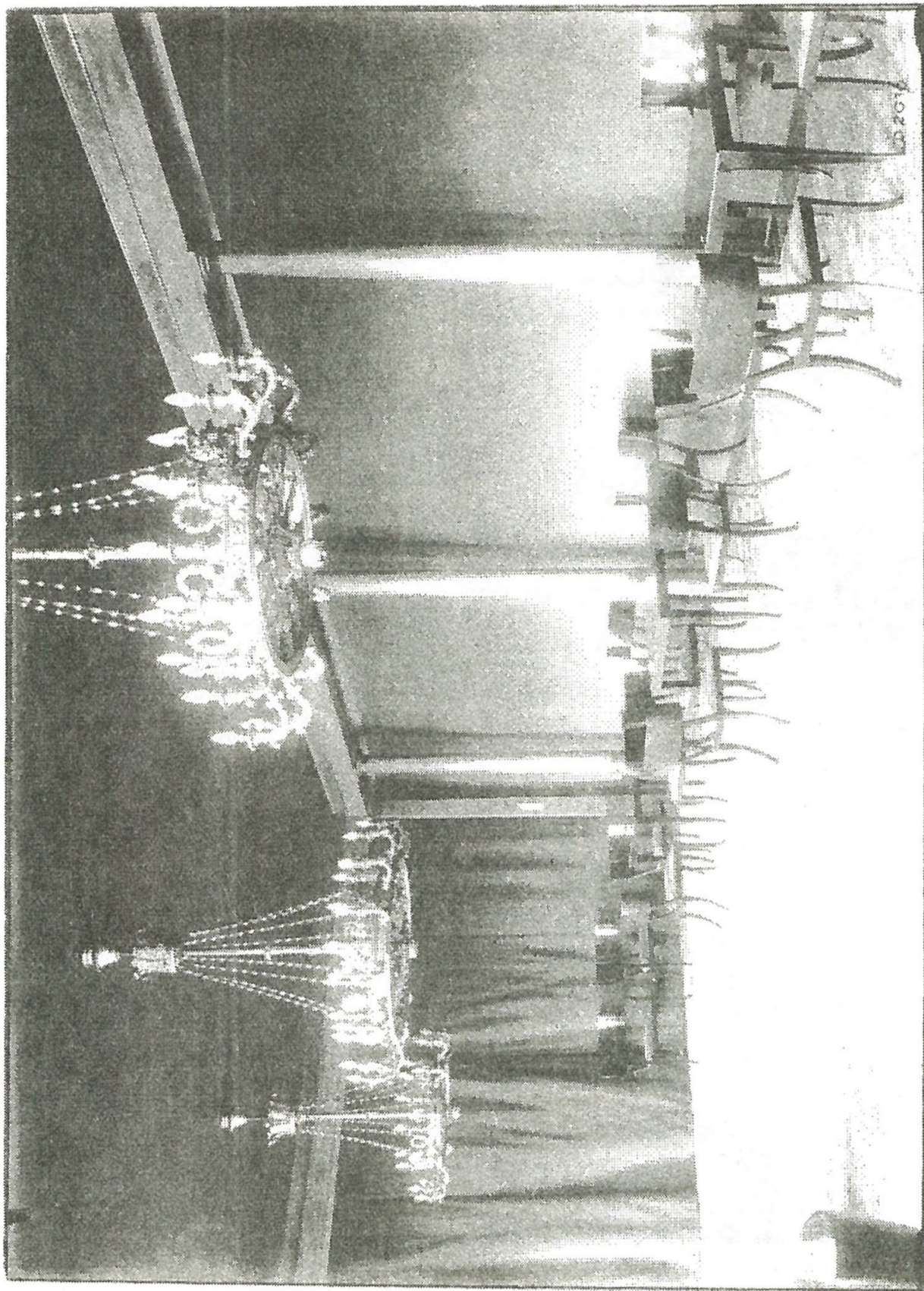

Pražský hrad, presidentský byt, Plečnickův společenský sloupkový salon, s barokními podobiznami J. Kupeckého a V. V. Reinera, koupenými z Masarykova kulturního fondu v r. 1931 a 1933

655A

Pražský hrad, presidentský byt, Plečnickův společenský sloupkový salon